

Лев Гула

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
д-р юрид. наук, доц.,
проф. кафедри кримінального права і процесу

Марія Ярмолюк

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
маг. кафедри кримінального права і процесу

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

© Гула Л., Ярмолюк М., 2018

Визначено поняття та суть судово-медичної експертизи речових доказів. Визначено основні об'єкти судово-медичної експертизи речових доказів. Окреслено основні завдання судово-медичної експертизи речових доказів. Наведено особливості ідентифікації особи за біологічними дослідженнями.

Ключові слова: експертиза; медицина; біологія; речові докази; сліди людини; кров; завдання; перелік питань.

Лев Гула, Марія Ярмолюк

ОСОБЕННОСТИ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ВЕЩЕСТВЕННЫХ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ БИОЛОГИЧЕСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

В статье определено понятие и содержание судебно-медицинской экспертизы вещественных доказательств. Определены основные объекты судебно-медицинской экспертизы вещественных доказательств. Определены основные задачи судебно-медицинской экспертизы вещественных доказательств. Приведены особенности идентификации личности по биологическим исследованиям.

Ключевые слова: экспертиза; медицина; биология; вещественные доказательства; следы человека; кровь; задание; перечень вопросов.

Lev Hula
Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Sc. D., Prof.

Maria Yarmoliuk
Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Master of the Department of Criminal Law and Process

FEATURES OF FORENSIC MEDICAL EXAMINATION OF MATERIAL EVIDENCE OF BIOLOGICAL ORIGIN

The article defines the concept and content of forensic examination of material evidence. The basic objects of forensic medical examination of material evidence are determined. The main tasks of forensic examination of material evidence are outlined. The peculiarities of identification of a person on biological research are given.

Key words: expertise; medicine; biology; evidence; traces of man; blood; task; list of questions.

Постановка проблеми. Під час розслідування кримінальних проваджень про вбивств, завдання тілесних ушкоджень, звалтування та іншого злочину проводять судово-медичні експертизи речових доказів, до яких належать сліди біологічного походження тіла людини та його органів. Вказана експертиза має свої особливості та потребує постійного удосконалення.

Аналіз дослідження проблеми. Дослідження проблем проведення судово-медичної експертизи речових доказів здійснили В. С. Бурчинський, О. І. Герасименко, А. А. Бабанін, А. П. Дем'янчук, Т. В. Хохолева, В. Т. Бачинський, О. Х. Івашина, Г. Ф. Кривда, В. О. Котельникова, В. Д. Мішалов, Р. О. Старовойтова, В. Д. Сухий, Д. О. Уманський, Л. П. Калінкіна, В. О. Ольховський, Ю. І. Піголкін, О. Ю. Скребкова, В. М. Смолянінов, Н. Н. Тагаєв та ін.

Метою статті є визначення поняття і суті судово-медичної експертизи речових доказів та організацію її проведення.

Виклад основного матеріалу. Під час розслідування вбивств використовують результати судово-цитологічних досліджень, значення яких постійно зростає.

Згідно зі ст. 84 КПК України доказами є фактичні дані, які виникли безпосередньо в результаті події (залишки крові, відбитки пальців рук на віконному склі), а також предмети з їх залишками [1, с. 160]. За слідами крові визнають механізм учинення злочину (під час огляду місця події, трупа або внаслідок проведення криміналістичної трасологічної експертизи) [2, с. 8].

Судово-медичний експерт загальної практики повинен добре орієнтуватися в питаннях знання механізму утворення слідів, зокрема, біологічного походження з урахуванням обставин події, виявлення та вилучення їх. Направлення на експертизу речових доказів, що містять сліди біологічного походження, що вилучені на місці пригод, здійснюють судово-слідчі органи [3, с. 458].

Спеціаліст може надавати допомогу під час встановлення походження плям на одязі, виявлення слідів сперми серед крові й піхвових виділень та встановлення її групової належності [4, с. 178].

У разі вбивства на тілі потерпілих, їхньому одязі, знаряддях травми і навколишніх предметах, а також на тілі та одязі злочинця може виявитися кров.

Кістки, нігтьові пластинки, зуби, органи і тканини як об'єкт судово-медичного дослідження підлягають вивченню у випадках експертиз скелетованих трупів, у справах транспортних пригод, якщо на частинах автомобіля виявляють частинки тканин, в разі масових катастроф, забої і викрадення тварин. Це можуть бути як цілі органи, так і частини без виражених анатомо-морфологічних ознак. Належність до тієї чи іншої тканини визначається у таких випадках візуально, гістологічно та

цитологічно. Але подекуди виникають питання про видову природу об'єктів. Якщо вид кісток не встановлений лікарями-судово-медичними експертами-криміналістами, його визначають найчутливішим методом – методом зустрічного електрофорезу, методика аналогічна визначенню виду білка крові. Це ж стосується виду тканин і органів [5, с. 11].

Сучасні технології судово-медичного молекулярно-генетичного дослідження надають можливість встановлювати невідомих осіб (померлих, перебуваючи без тям, хворих на амнезію) за наявності зразків, належність яких відома, встановлювати генетичну статеву належність особи, що залишила слід [6, с. 179].

Дослідження біоматеріалу надає можливості ідентифікації невідомих трупів та ін. [7, с. 7–8].

За формою, особливостям розташування слідів крові можна судити про обставини злочину. Велике значення для викриття винних має судово-медичне дослідження слідів крові, але для того щоб воно дало найбільший ефект, необхідні грамотні дії слідчого щодо їх виявлення, вилучення, пакування і пересилки [8, с. 14].

У висохлих плям крові звичайно темно-червоний, коричневий або бурий колір, іноді сірувато-зелений або жовтуватий. На масці розливу крові утворюються блискучі коричневі скоринки.

Злочинці нерідко намагаються знищити сліди крові на місці злочину: миють підлогу, стіни, взуття, перуть одяг та ін. У таких випадках шукати їх потрібно там, де кров залишилася на знарядді злочину (сокири, молотка, ножа тощо) [9, с. 60].

Про це наголошує О. О. Матишев, що механізм утворення слідів крові залежить від обставин вчинення злочину та її обстановки [10, с. 34].

У разі вилучення і скерування на судово-медичну експертизу речових доказів з передбачуваними слідами крові дотримуються таких правил:

1) вилучення речових доказів документують або в протоколі огляду місця події, або в протоколах огляду і виїмки речових доказів. Копії цих документів разом з постановою про призначення експертизи, речовими доказами і зразками крові проходять у справі осіб представляють в судово-медичну лабораторію;

2) вилучені об'єкти зберігають і пересилають тільки в сухому вигляді, бо вологі плями крові швидко загнивають і стають непридатними для дослідження;

3) кожен вилучений предмет кладуть окремо в паперовий пакет, який перев'язують, опечатають і постачають написом з точним зазначенням його вмісту. Упаковка повинна забезпечити збереження речового доказу;

4) у разі скерування на експертизу предметів одягу та взуття (носильних речей) у постанові про призначення експертизи та на відповідному пакеті точно вказують, кому належить конкретна річ. Це необхідно для обліку можливого впливу на результати дослідження потожірових і інших виділень власника (носія) веші;

5) кожен об'єкт і контрольний ділянку предмета-носія упаковують окремо один від одного і постачають відповідними написами;

6) зразки крові потерпілого і обвинуваченого беруть за вказівкою слідчого медичні працівники. Як правило, зразки дублюють, – наприклад, рідку кров поміщають у стерильний флакончик з під пеніциліну і на марлю з подальшим її висушуванням за кімнатної температури (частина марлі залишають чистою для контролю) [10, с. 34].

Зразки крові трупа за необхідності бере судово-медичний експерт під час розтину.

Питання, що вирішуються судово-медичною експертизою:

1. Чи є кров на матеріальному доказі?
2. Яка видова і групова приналежність крові?
3. Яка група крові у потерпілого і підозрюваного? Кому з них могла належати кров на матеріальному доказі?

Інші питання (про статевою належність крові, її регіональному походження, належності її дорослій людині або немовляті, давності утворення плям, кількості крові в плямах, походження крові від вагітної жінки тощо) ставляться на вирішення експертизи залежно від конкретних обставин розслідуваної справи. Слідчому необхідно попередньо проконсультуватися з судово-медичними експертами біологічного відділення про можливість проведення перерахованих видів досліджень за наявності методик, реактивів та ін.

Висновки. Важливу роль у досудовому розслідуванні у кримінальних провадженнях щодо вбивства, нанесення тілесних ушкоджень, звалтування та інших злочинів відіграє судово-медичне дослідження крові. Сліди крові можна виявити на місці події, на потерпілому, на підозрюваному, на одязі, на зброї чи інших предметах. За слідами крові визнають механізм учинення злочину (під час огляду місця події, трупа або внаслідок проведення криміналістичної трасологічної експертизи).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тертишник В. М. *Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. 13-те вид., доповн. і перероб.* К.: Правова Єдність, 2017. 824 с. 2. *Судово-медична цитологія: навч.-метод. посіб. / Р. О. Старовойтова, В. Д. Мішалов, Г. Ф. Кривда.* К., 2007. 208 с. 3. Герасименко О. І., Антонов А. Г., Герасименко К. О., Комісарова Н. О., Комісаров М. Л. *Судова медицина: підручник для ВНЗ / за заг. ред. Герасименка О. І.* 3-тє вид., переробл. доповн. К.: КНТ, 2016. 630 с. 4. *Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори.* К.: Юрінком Інтер, 2015. 504 с. 5. *Судово-медичне дослідження волосся, кісток, м'яких тканив та органів: метод. рекомендації / уклад.: В. С. Бурчинський, А. П. Демянчук, Т. В. Хохолева, В. Т. Бачинський.* – К.: МОЗ, 2011. 20 с. 6. Дунаєв О. В. *Актуальні питання судово-медичної генетики в Україні. Український медичний альманах, 2013, Т. 16. № 1. С. 179–181.* 7. Використання ДЛНК-аналізу у судово-медичних експертизах речових доказів та експертного батьківства (материнства) підміни дітей): метод. рекомендації / В. Г. Бурчинський, Т. В. Хохолєва, А. П. Демянчук, Г. Ф. Кривда. К.: МОЗ, 2012. 20 с. 8. *Алгоритм судово-медичного дослідження мікрослідів біологічного походження, виявлених на речових доказах, із застосуванням молекулярно-генетичних методів. метод. рекомендації / уклад. Г.Ф. Кривда та ін.* К.: МОЗ, 2011. 28 с. 9. Кривда Г. Ф., Демянчук А. П., Котельникова В. О., Старовойтова Р. О., Кривда Р. Г. *Судово-медичне дослідження речових доказів: навч.-метод. посіб. Херсон: Наддніпряночка, 2014. 460 с.* 10. Матишев А. А. *Осмотр места происшествия выявленного трупа.* Іжевськ, Гіппократ, 1993. 134 с.

REFERENCES

1. Tertyshnyk V. M. *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy.* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Procedural Code of Ukraine.] Vyd. 13-te, dopovn. I pererob. K.: Pravova Yednist, 2017. 824 s. 2. *Sudovo-medychna tsytolohiia: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Scientific and medical cytology: Educational and methodical manual] / R. O. Starovoitova, V. D. Mishalov, H. F. Kryvda. K., 2007. 208 s. 3. Herasymenko O. I., Antonov A. H., Herasymenko K. O., Komissarova N. O., Komissarov M. L. *Sudova medytsyna: pidruchnyk dlia VNZ* [Trial medicine: textbook for universities] / Za zah. red. Herasymenka O. I.: 3-e vyd., pererobl. dopovn. K.: KNT, 2016. 630 s. 4. *Ekspertyzy u sudochynstvi Ukrainy: nauk.-prakt. posib.* [Expertise in Ukraine's Proceedings: Practical Sciences. Manual] / za zah. red. V. H. Honcharenka, I. V. Hory. K. : Yurinkom Inter, 2015.504 s. 5. *Sudovo-medychne doslidzhennia volossia, kistok, miakykh tkaniv ta orhani:metod. Rekomendatsii* [Forensic examination of hair, bones, soft tissues and organs. Guidelines] / uklad. V. S. Burchynskiy, A. P. Demianchuk, T. V. Khokholeva, V. T. Bachynskiy. K.: MOZ, 2011. 20 s. 6. Dunaiev O. V. *Aktualni pytannia sudovo-medychnoi henetyky v Ukraini. Ukrainyskiy medychnyi almanakh* [Topical issues of forensic genetics in Ukraine. Ukrainian medical almanac], 2013, T. 16. No. 1. S. 179–181. 7. *Vykorypstantnia DLNK-Analizu u sudovo-medychnykh ekspertyzakh rechovykh dokazakh ta ekspertnoho batkivstva (materynstva) pidminy ditei): metod. Rekomendatsii* [Use of DLNK-analysis in forensic medical examination of evidence and expert parenting (motherhood) substitution of children). Guidelines] / V. H. Burchynskiy, T. V. Khokholieva, A. P. Demianchuk, H. F. Kryvda. K. MOZ, 2012. 20 s. 8. *Alhorytm sudovo-medychnoho doslidzhennia mikroslidiv biologichnoho pokhodzhennia, vyivavlenykh na rechovykh dokazakh, iz zastosuvanniam molekuriarno-henetychnykh metodiv. Metodychni rekomendatsii.* [Algorithm for forensic medical examination of micro-biological traces, found on real evidence, using molecular-genetic methods. Guidelines] / Ukld. H. F. Kryvda ta in. K.: MOZ, 2011. 28 s. 9. Kryvda H. F., Demianchuk A. P., Kotelnikova V. O., Starovoitova R. O., Kryvda R. H. *Sudovo-medychne doslidzhennia rechovykh dokaziv: navch.-metod. posib.* [Forensic examination of material evidence: teaching method. Manual] Kherson: Naddniprianochka, 2014. 460 s. 10. Matyshev A. A. *Osmotr mesta proyshesvyia vyivavlennoho trupa.* [Inspection of the scene of the detected corpse]. Izhevsk, Hippokrat, 1993. 134 s.

Дата надходження: 20.04.2018 р.